

Η ψυχολογική σημασία των ονείρων

/ Πεμπουσσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες



Η μελέτη του κ. Δημήτρη Τσιολακίδη για τη θεολογική εξέταση της φροϋδικής ανάλυσης των ονείρων (προηγούμενη δημοσίευση:<http://www.pemptousia.gr/?p=91832>) εξετάζει στο σημερινό δημοσίευμα τη σημασία των ονείρων από την πλευρά της Ψυχολογίας.

9. ΟΙ ΙΔΙΟΜΟΡΦΙΕΣ ΤΟΥ ΟΝΕΙΡΟΥ ΑΠΟ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΟΨΗ

Στη συγκεκριμένη ενότητα εξετάζονται οι σχέσεις των ονειρικών εικόνων με τις σκέψεις της εγρήγορσης. Ο Φρόυντ ξεκινά την αναφορά του με μια διαπίστωση ότι ενώ η επιστημονική έρευνα δέχεται το όνειρο ως προϊόν της νοητικής μας δραστηριότητας, μόλις τελειώσει μας φαίνεται σαν κάτι εμβόλιμο που διαπερνά το Είναι μας. Οι φράσεις «'Το είδα στο όνειρό μου'» ή «'Ονειρεύτηκα'» μαρτυρούν το δισταγμό μας να διεκδικήσουμε την κυριότητα του. Το στοιχείο αυτό ο Φρόυντ το ονομάζει «'ψυχική αλλοτριότητα'»[21]. Η απάντηση βρίσκεται κατά τον Φρόυντ στην αναζήτηση των ψυχολογικών χαρακτηριστικών των ονείρων. Η αναζήτησή του στοχεύει στον εντοπισμό της ουσιώδους διαφοράς μεταξύ ονείρου και εγρήγορσης.



Πηγή: commons.wikimedia.org

Αναφέρονται αρχικά τα συμπεράσματα του G. Th. Fehner ο οποίος πιστεύει πως «ούτε το απλό πέρασμα από την ζωή του πνεύματος κάτω από το κατώφλι της συνείδησης»,[22] ούτε η απόρριψη των επιδράσεων του εξωτερικού κόσμου μπορούν να δώσουν επαρκή εξήγηση που να αφορά στην ιδιομορφία του ονείρου συνολικά και να ορίσουν τα στοιχεία που το διαφοροποιούν από την εγρήγορση. Ο G. Th. Fehner διαβλέπει «μετάθεση της ψυχικής δραστηριότητας»[23] κατά τον ύπνο, υλικό και μορφή του ονείρου διαφέρουν ριζικά από τις παραστάσεις που έχουμε στη διάρκεια της εγρήγορσης.

Ο Φρόυντ επισημαίνει ότι δεν είναι πλήρως κατανοητή η θέση Fehner περί μετάθεσης της ψυχικής δραστηριότητας. Αποκλείει το αίτημα μιας ανατομικής εξήγησης που να αναφέρεται στην διάταξη του φλοιού του εγκεφάλου, θεωρεί όμως χρήσιμη την εφαρμογή της σκέψης του Fehner χρησιμοποιηθεί στον «ψυχικό μηχανισμό»[24] με την προϋπόθεση ότι νοείται ως ένα σύνολο επάλληλων στρωμάτων. Όπως μας πληροφορεί ο Φρόυντ μια ομάδα συγγραφέων υποστηρίζει ότι οι ιδιομορφίες του ονείρου μπορεί να αποτελέσουν την αρχή περαιτέρω εξηγήσεων. Παρατήρησαν ορθά ότι μια από τις ουσιαστικές ιδιομορφίες μας δίνει τη δυνατότητα να τη θέσουμε μεταξύ των υπναγωγικών φαινομένων. Το βηματισμό αυτής της διαδικασίας μας τον αναλύει ο Σλαϊερμάχερ σύμφωνα με τον οποίο «η δραστηριότητα της εγρήγορσης αποτελείται από έννοιες και όχι από εικόνες».[25] Αντιθέτως η ονειρική δραστηριότητα συστήνεται ολοκληρωτικά από εικόνες. Γίνεται αντιληπτό ότι καθώς η βουλευτική δραστηριότητα φθίνει

προαναγγέλοντας τον ύπνο, την ίδια στιγμή γινόμαστε δέκτες ακούσιων παραστάσεων που είναι αποκλειστικά εικονικές. Τουτέστιν «η αναστολή της βουλητικής παραστασιακής δραστηριότητας και η εμφάνιση εικόνων που συνδέονται σταθερά με αυτήν την αφαίρεση είναι δύο ουσιώδη χαρακτηριστικά του ονείρου»[26].

Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο η σκέψη του ονείρου αποδίδεται με οπτικές εικόνες κατά κόρον, χωρίς να αποκλείονται και εντυπώσεις από άλλες αισθήσεις πάντα σε μικρότερο βαθμό. Καίτοι πολλά πράγματα γίνονται αντιληπτά ή παριστάνονται με σπαράγματα «λεκτικών εικόνων» όμοια όπως και στην εγρήγορση, παρόλα αυτά μόνο τα στοιχεία που αντιδρούν σαν εικόνες νοούνται ως αντιλήψεις και όχι ως αναμνήσεις, και αποτελούν χαρακτηριστικά του ονείρου. Έχουμε λοιπόν στο όνειρο σε αντίθεση με την εγρήγορση μετατροπή της παράστασης σε ψευδαίσθηση. Έτσι τις περισσότερες φορές πιστεύουμε ότι ζούμε τα γεγονότα του ονείρου και όχι ότι τα σκεφτόμαστε. Όσο επικρατεί η ονειρική ζωή πιστεύουμε πλήρως στις ψευδαισθήσεις μας και μόνο όταν ξυπνήσουμε αποφαινόμεστε το αντίθετο. Το σημείο αυτό αποτελεί και την σαφή διάκριση μεταξύ ονείρου και ονειροπόλησης στην εγρήγορση.

Οι παραπάνω χαρακτήρες αποδόθηκαν συμπυκνωμένοι από τον Μπούρνταχ με τις ακόλουθες διατυπώσεις. «α) το γεγονός πως η υποκειμενική δραστηριότητα του πνεύματός μας, μας φαίνεται αντικειμενική γιατί η αντίληψή μας δέχεται τα δημιουργήματα της φαντασίας σαν αισθητά ερεθίσματα..... β) το γεγονός πως ο ύπνος αφαιρεί την αυτοκυριαρχία γι 'αυτό χρειάζεται μια ορισμένη παθητικότητα για να κοιμηθούμε Χρειάζεται μια ορισμένη εγκατάλειψη της αυτοκυριαρχίας μας για να εμφανιστούν οι εικόνες του ύπνου»[27].

Απέναντι στις ψευδαισθήσεις σύμφωνα με τον Στρώμπελ στον οποίο αποτείνεται ο Φρόυντ η ψυχή αντιδρά με τρόπο που συμφωνεί με τις λειτουργίες του ψυχικού οργάνου, όπως αυτές αναφέρονται στο κεφάλαιο για τους εξωτερικούς αισθητηριακούς ερεθισμούς στη σελ. 34 όπου «τα στοιχεία του ονείρου δεν είναι απλώς παραστάσεις αλλά αληθινά και πραγματικά γεγονότα της ζωής της ψυχής και όπως τα γνωρίζουμε με την παρέμβαση των αισθήσεων. Κατά την εγρήγορση η ψυχή δημιουργεί τις παραστάσεις της και σκέφτεται με τη μεσολάβηση της γλώσσας και των λεκτικών εικόνων κατά τη διάρκεια του ονείρου, με πραγματικές εικόνες των αισθήσεων(σελ. 35). Ακόμα, το όνειρο γνωρίζει μια χωρική συνείδηση και όπως η εγρήγορση τοποθετεί τα αισθήματα και τις εικόνες του σε έναν εξωτερικό χώρο(σ. 36).»[28] Η αντίδραση της ψυχής στο όνειρο είναι όμοια με αυτήν που έχει και στην κατάσταση της εγρήγορσης. Η αδυναμία της όμως να διακρίνει την προέλευση των αισθημάτων αν πρόκειται για εξωτερικά η

εσωτερικά, οφείλεται στην απουσία κριτηρίου που θα της επέτρεπε να αξιολογήσει αντικειμενικά τις εικόνες. Αυτό το γεγονός οδηγεί στην παραπλάνηση της ψυχής.

[Συνεχίζεται]

[21] Αυτόθι σ.48

[22] Αυτόθι σ.48

[23] Αυτόθι σ.49

[24] Αυτόθι σ.49

[25] Αυτόθι σ.49

[26] Αυτόθι σ.49

[27] Αυτόθι σ.50

[28] Αυτόθι σ.51